

HB/13.908

HÍRÜNK A VILÁGBAN

I. évfolyam 9.-10. szám.

1951. szeptember 16.

MAGYAR SORS KANADÁBAN.

Írta: Kósa János

A Huron-uca jávorfái alatt olykor magyar szó üti meg a füled, a telefonkönyvben két magyar egyesület címét böngészheted és egy kertész vagy szerelő elsuhanó teherautója néha magyar nevet villant eléd: ilyen padányi jelek mutatják, hogy a nagyváros tarka néptengerében egy magyar csepp is található. Csepp ez bizony! Az 1941-es népszámlálás 54.598 magyart könyvelt el Kanada mérhetetlen területén: nem egész fél százalékát a lakosságnak. Toronto városát olykor "nagy magyar központnak" szokták emlegetni és itt valamivel jobb az arány: minden százharmincadik ember az uccán magyar anyanyelvű.

A magyar csepp elkeveredik a népek tengerében, aminek a színét angolszászok, franciák és ukránok adják meg. Az amerikai élet nagy egyformaságában miről is lehetne felismerni a magyar családot, amint éppen úgy él és dolgozik, mint minden más kanadai? Csak én tudom, hogy a magyarok mögött történelem leselkedik és megkülönbözteti őket minden más lakostól ebben a boldog országban, aminek oly kevés a történelme és olyan sok a földrajza!

A történelem sok mindent elmond honfitársaimról. Az első, névszerint Budai Parmenius István 1583-ban lépett kanadai földre, latin hexaméterekben írta meg az expedíció történetét és a szeszélyes hullámok közt lelte halálát New Foundland partjai előtt. Aztán Berczy Vilmos német telepések vezetőjeként városkát alapított a mai Ontario tartományban és 1794-ben kapitányként szolgált az angol királynak, a lázadó gyermatok fenyegetései idején. Még később British Columbia aranyásói találtak egy ismeretlen nevű honfitársammal; de hogy a nevét nem jegyezték fel, gondolom, az szegény csak homokot és nem aranyrögöt lelt.

A történelem csak akkor fordul igazán érdekesre, amikor tömegekről kezd szólni. 1880 után már nem egyesével, hanem nyájastól jöttek a magyarok és a dunántúli vagy szabolcsi nagybirtok árnyékából, a túlnépesedett pesti falvakkól utrakelve meg sem álltak Kanada szívéig, a mérhetetlen prériig. Egy nagy ígért, bűvöletes remény csábította őket a félvilágon keresztül: a homestead policy, az ingyen osztogatott föld. A föld után mentek és 7000 mérföldet kellett utazniuk, hogy földre leljenek. Akkor aztán a Pacific Railway vasvonala mentén magyar telepek nőttek föl egy tavasz alatt, az angolok számára kiejthetetlen névvel: Otthon, Esterházy, Mátyásföld. A magyar telepes ott találta magát a préri szemet fárasztó végtelenségében, házat és kerítést ácsolt, irtott és földet tisztított, bányában meg vasútnál dolgozott és takarékos pén-

zéből fundust vásárolt. És akkor jöttek a csalódások: az alattomos éghajlat, a nyári hőség és orgyilkos fagy, a hamar kimerülő föld és a szélsőséges amerikai piac, a vízáradás meg az állatvilág hét egyiptomi csapása. És mindehhez járult a végtelen idegenség, ahol mindenki más nyelvet beszélt és a szomszéddal nehezebb volt a megértés, mint odahaza a földesurral.

Az első évek nehézségét nemcsak az öreg magyarok panaszai festik le, hanem egy kanadai szemlélő is, a Mounted Police felügyelője, aki Lethbridge-ből, egy magyar központból ilyen jelentést tett 1892-ben:

"A magyar és szláv bányászok civakodó és összeférhetetlen népek. Megvan az az undorító szokásuk, hogy hosszú bicskákat hordanak a mulatságokra és az egyik ilyen bűnös feltétlenül megérdemelte volna a börtönt, ha bizonyosságot tudtunk volna találni ellene. A társai azonban hamis esküvel felmentették. Ha ezeknek az embereknek az ügyében nyomozunk, gyakran két tolmácsot kell használnunk: az egyik magyarból szlávra, a másik szlávból angolra fordítja a szavakat; és ha a tanu hazugságra vetemedik két tolmács között, akinek a jóindulatáról biztos lehet, nyert ügye van. A magyarok és szlávok nagyon jó bányászok lehetnek, de egyáltalán nem kívánatos állampolgárok."

Végül, nagy magányukban - magához ölelte őket az amerikai kapitalizmus. Kitenyésztette a fagyálló préri búzát, a gyárak házhoz szállították a műtrágyát, a vasut elvitte termésüket a világpiacra és Ford olcsó autót küldött hozzájuk. És miközben Európa népei egy világháborút vívtak, az amerikai kapitalizmus gyermeket nemzett Kanadában; a nagy tavak partján gyárak nőttek és jó munkabért ígértek. Ingyen föld már nem volt a prérin, de a bevándorlók előtt megnyílt a torontoi gyárkapu. A magyar nagybirtok árnyékában mi sem változott és ha a földtelenek már idegenbe kellett menni dolgozni, hát sokan a jól fizető Amerikát választották. A hajók egyre tömöttebben jöttek: 1911-ben csak 13.000 magyar élt Kanadában, de a következő 30 év alatt ez a szám megháromszorozódott.

A magyar sors Kanadában sok egyéni pályából tevődött össze. A bevándorló szétszóródott a gazdasági verseny szédületes forgókorongján és minden irányba hullott belőle. Nyugat-Ontario dohányvidékén egy faluban egymás mellett élt a magyar farmer, akinek néhány százezer dolláros vagyona kanadai mértékkel mért gazdagságot jelent, meg a farmmunkás, aki ma is a napszámból keresi meg a kenyerét. Mások szétszóródtak munkásnak, kereskedőnek, ügynöknek, üzletembernek, ügyvédnek, orvosnak, hivatalnoknak; de ha a vagyon és társadalmi állás különbözik is, mindje hasonló utat járt be.

A somogy bicskákat rég elhányták, a nyelvük rászokott a nehéz angolra és elsajátították az amerikai élet kisebb-nagyobb jellegzetességeit. A levegővel együtt magukba szítták a kapitalista mentalitást, ami talán az óhazában sem volt idegen a magyar paraszttól. Gyűjtötték a dollárokat, hogy átválthassák saját házra meg autóra. És a házzal együtt jött a polgári élet minden kényelme: a rádió, a telefon, a mosógép, a villanytűzhely meg a chesterfield; mekkora változás, mekkora haladás a bölcső környezetével, a nagybirtoki cselédhízek rettentő szegénységével szemben!

A magyar bevándorló dolgozott és elérte munkája eredményét. Polgárossá vált, elérte azt a megbecsülést, amit munkája után mindenki megkaphat. És fél évszázaddal a Mounted Police felügyelője után az Encyclopedia of Canada cikkírója 1940-ben már így fogalmazta meg az új ítéletet: "A magyarok nagy része haladóbb és törekvőbb, mint a szlávok többsége és gyorsan kiemelkedik a napszámosmunkából, amivel első kenyerét megkereste. Sokan csak addig maradnak a városban, amíg a farmra a pénzt össze nem gyűjtik. Könnyen alkalmazkodnak a préri körülményeihez, hamar otthont alapítanak és virágzó telepések lesznek. Műveltebbek a szlávoknál, erősen támogatják a kanadai iskolákat, mert nagy gondot fordítanak arra, hogy gyermekeik jól megtanuljanak angolul."

Ez az elsimerés pontot tehet a kanadai magyar történet egy fejezete után. Mert egyébként a kanadai magyar sorsról vastok köteteket lehetne írni.

AMIKOR HOOVER KÖZVETLENÜL BELEAVATKOZOTT A MAGYAR POLITIKÁBA.

Nemrég kezdte meg a COLLIER'S MAGAZIN, Amerika egyik legnagyobb példányszámú képeslapja, Hoover volt amerikai elnök emlékiratainak közlését. A magazin /a 6-án megjelent/ IX.15-i és /a 13-án megjelent/ 22-i számában rendkívül érdekes részletek találhatók Hoover 1919-es döntő szerepéről a magyar történelemben.

"A 'négy nagy' tanácsadójaként" címmel Hoover a 15-i számban arról számol be, hogyan befolyásolta - a 29 európai országra kiterjedő Amerikai Élelmezési Szervezet adminisztrátorként - a középeurópai s benne a magyar politika alakulását. Leírja az októberi forradalmat, a detronizációt, majd a nemzetközi jogi akadályt, mely lehetetlenné tette az "elleneséges" országnak a megsegítését, amit ő úgy hidalt át, hogy Szerbiából irányított élelmiszerszállítmányokat Magyarországra arany ellenében.

"1919 februárjában - folytatja - a békekonferencia kihirdette az ideiglenes határokat Magyarország számára, melyek Szlovákiának, Szerbiának, Romániának vitathatatlanul magyar lakosságú nagy földdarabokat juttatott, és megfosztotta az országot nemzeti léte számára életbevágóan fontos ipari és mezőgazdasági területektől. Ez egyszerre lökést adott a kommunista agitációnak s nagyon meggyengítette a Károlyi-rezsimet. Károlyinak nyilván az a gondolata támadt, hogy ha az ország bolsevistává válik, ez meg fogja ijeszteni a békeértekezletet s a magyar igények nagyobb támogatására bírja. A második forradalom március 22-én tört ki." Ezután Hoover leírja a Kun Béla-féle terroruralmat s a csehek elleni háborút.

"Ugyanezzel fenyegette Romániát, Ausztriában szintén kommunista mozgalmat szervezett. Ottani szövetséges katonai tényezők sürgették, hogy szövetséges hadseregek szállják meg Budapestet a kivégzések, háborúk és a szomszédos területek kommunista eszmékkel való megfertőzésének a leállítására. Azonban máj.2-án az igen tekintélyes román haderő vette kezébe a dolgokat és előrenyomult magyar területen, kétségkívül francia biztatásra.

Júl.5-én a 'négy nagy' a véleményemet kérte a zavaros helyzetről. Én azt ajánlottam, hogy úgy határozzák meg a szövetségesek politikáját Magyarország jövőjére vonatkozólag, hogy az Kun ellen az országon belül ébresszen ellenállást. Ugy éreztem, hogy ha Magyarországnak tisztességes bánásmódot ajánlanának fel a szövetségesek, ő maga megbuktathatná a kommunista rezsimet. Ehelyett a békekonferencia Magyarország határait még rosszabbra húzta s elrendelte, hogy a román és magyar hadsereg erre a vonalra húzódjék vissza." Július második felében Hoovernek sikerült meggyőznie a "négy"-et, akik megbízták egy tervezet elkészítésével, a Kun Béla elleni magyar erők stimulálására. "Aug.1-én szakszervezeti vezetők megbuktatták Kunt és egy nagyrészt belőlük álló kormány vette át a "hatalmat" a szokott liberális nyilatkozatok kíséretében. Ez volt a harmadik forradalom Magyarországon. Azonnal elrendeltem nagy élelmiszerszállítmányok bevitelét, ígéretünknek megfelelően." "Aug.5-én a románok elfoglalták Budapestet a szövetségesek egyenes parancsával dacolva. Ezután éppolyan borzalmas uralom kezdődött, mint Kun Béláé volt. A román hadsereg jó ősi középkori módszerrel fosztogatta a magyar fővárost. Még a gyermekkórházakból is elvitték a készleteinket. Kifosztottak múzeumokat, magánházakat, bankokat, elraboltak vasuti gördülő anyagot, gépeket, háziállatokat - a valóságban minden mozgathatót, amit Kun Béla előzőleg nem szedett össze.

A románok végülis egy ultimátumot adtak át a magyaroknak, utasítva őket, hogy egyszerre 20.000 vagón élelmiszert szállítsanak Romániának. Ekkor léptem én újra közbe..."

"Ugyanekkor, kétségtelenül a román hadsereg segítségével, Habsburg József főherceg megbuktatta a szakszervezeti kormányt és magához ragadta a "hatalmat" - így egy államcsinnyel a negyedik magyar forradalmat hajtván végre. Én mindig a román királyi ház befolyására gyanakodtam - mely része a királyok szakszervezetének. Most három problémával álltunk szemben

Magyarországon! a románok fosztogatásával, a Habsburgok visszatérésével a hatalomba és az élelmezési utánpótlással. Irónikus következménye volt ez a háborúnak, melynek célja a Hohenzollernek és Habsburgok hatalomtól való megfosztása volt. Az összes környező új államok ... Párizsban kiabálni kezdtek: "A Habsburgok nem térhetnek vissza!"... En is azt tanácsoltam a 'négy nagy'-nak, utasítsák budapesti képviselőiket, hogy hívják a főherceget magukhoz s közöljék vele, hogy kormányát schasem ismernék el. Ilyen akció rábírná a főherceget, hogy félreálljon s felszólítsa a szociáldemokratákat egy koalíciós kormány alakítására. Engem kértek meg egy ilyen instrukció megfogalmazására, amit nagy kedvvel tettem meg s a "négy" délutáni ülésén már be is mutattam. Némi habozás után - attól tartottak u. i., hogy a főherceg dacolni fog a "négy nagy"-gyal, mire azt válaszoltam, hogy biztos tudatában van, milyen gyenge támasz az ő román támogatása - utasítottak, hogy küldjem el a mi közvetlen távíróvonalunkon s Gregory kapitány /Hoover megbízottja/ személyesen adja át a főhercegnek."

"Az üzenet egyik része így hangzott: "Az európai béke érdekében a Szövetséges és Társult Kormányoknak ragaszkodniok kell ahhoz, hogy a magyar állam államfői tisztjének jelenlegi igénylője mondjon le és a magyar nép válasszon kormányt, melyben minden párt képviselve legyen."

"...Ezzel az utolsó Habsburg is elbukott... Új és képviseleti alapon álló minisztérium alakult Budapesten. Ez az ötös számú magyar forradalom volt 8 hónapon belül... Az 1919-es termés betakarításával a mi miszsiónk Magyarországon befejeződött. Ekkor a négy tábornok még mindig vitában állt a románokkal a rablások folytatása miatt. Szeptember 23-án a "négy nagy" ostromzárat rendelt el Románia ellen, amíg vissza nem vonja csapatait Magyarországról, s el nem számol a fosztogatásokról. Azok visszavonultak, de az elszámolás főleg szavakból állt. Mindenesetre keleteurópai erkölcsök szerint teljes igazolásul szolgált számukra a Németország és Magyarország által véghezvitt pusztítás a háború alatt Romániában!

"Ilyen gondolatok bizonyára mérsékelhetik ítéletünket a románokkal szemben. Mindazonáltal ebben az időben vasuti felszerelést és élelmet szállítottunk Romániának és én bizony örültem, hogy ők több gördülő anyagot nyertek vissza Magyarországtól. Es ekkor lép a királyné a színpadra. Már az USA-ban voltam, amikor egy 1.200 szavas levél érkezett hozzám Mária román királynétól. Azzal vádolt, hogy a szövetségesek ügyének árulója vagyok, s Magyarország oldalára álltam Romániával szemben; hosszan fejtegette, mennyire jogos az ő viselkedése s mily rosszakarató vagyok én. A levél nagykor gyűjtők kincse lehet még. Allítólag-civilizált országának szokása: a fosztogatásban megnyilvánuló megtorlás, a halálesetek, melyek ebből származtak, a tisztességtudásnak, mellyel - reméltük - az amerikai áldozatokat viszonzni fogják, a hiánya, - említetlen maradt egyéb véleménye közepette. Pár évvel később, amikor a királyné Washingtonban járt reklámkörúton s abban a reményben, hogy kölcsönt tud szerezni Romániának, nem hívott meg, hogy meglátogassam. Így nem kellett visszautasítanom a meghívást. Ennek az útnak azonban volt néhány kiemelkedő mozzanata. Kevés számlát fizetett ki hotelekben vagy a különvonatjáért. Ügynökei előre megmagyarázták minden városban, melyet később meglátogatott, hogy királynék, ha vendégségben járnak, emlékeket szoktak kapni. Kapott is aztán sok órát, gyűrűket és solitaire-eket."

A 22-i számban /"Hatalami politika a békeasztalnál"/ Hoover a békeszerződések ellen írt memorandumáról tesz említést, melyet Wilsonnak adott át. "Memorandumom pontjain végighaladva újra bizonyítottam, milyen veszélyes következményű lehet a Németországtól kicsikarandó meghatározatlan összegű hatalmas jóvátétel, és német, orosz s magyar nemzetiségűek nagy tömegeinek átcsatolása a felszabadított államokhoz. Hangsúlyoztam, hogy szó sem lesz lefegyverkezésről - másérol, mint a németekéről."

SZÉCHENYI MONDOTTA: BECSÜLTESD MEG KÜNN A MAGYAR NEVET! /HITEL/

BARTÓK HALALÁNAK EVFORDULÓJA.

Szeptember 26-án lesz hat esztendeje, hogy a magyar kultúra egyik legnagyobb alakja, aki a magyarság jóhírét a világban döntő módon gyarapította, örökre lehúnyta a szemét. Bartók alakja nemcsak azért áll közel hozzánk, mert az ő géniusza iránt tanusított általános megbecsülés ma már minden művelt országban csökkent a magyarok iránti ellen-szenvet vagy tartózkodást, hanem azért is, mivel ő is egyike volt a bujdosó magyaroknak, akik a zsarnoksággal szemben inkább a száműzetést választották. Szóvirágok helyett ezen a napon emlékezünk meg nagy bujdosótársunkról saját /leveleiből vett/ gondolataival:

"Közvetlen veszély forog fenn, hogy Magyarország is megadja magát ennek a rabló és gyilkos rendszernek. A kérdés csak az, mikor, hogyan? Hogy azután egy ilyen országban hogyan tudok tovább élni vagy - ami ugyanazt jelenti - tovább dolgozni, el sem lehet képzelni. Tulajdonképpen az lenne a kötelességem, hogy kivándoroljak, amíg még lehet. De még a legkedvezőbb esetben is - óriási nehézséget és lelki gyötrelmet jelentene számomra valamilyen idegen országban a mindennapi kenyér megszerzése, annyira, hogy erre gondolni sem lehet." /1938.IV.13. Müller-Widmann asszonyhoz/

"Ha valaki itt marad, holott elmehetne, ezzel hallgatólagosan beleegyeznek mindabba, ami itt történik, mondhatják...Viszont azt is lehetne mondani, bármilyen kátyúba is kerül az ország szekere, mindenkinek otthon kell maradnia és segítenie a dolgokon tőle telhetőleg. Csak az a kérdés, van-e belátható időn belül remény arra, hogy eredményes segítőmunkát lehet elérni. Hindemith ezt próbálta Németországban 5 évig, de aztán úgy látszik elfogyott a bizalma. Nekem - de hát ez teljesen egyéni dolog - nincs semmi bizalmam." /1939.VI.3. Veress Sándorhoz/

"Nehéz, végtelenül nehéz a búcsú...Ez az utazás voltaképp ugrás a bizonytalanságba a biztos elviselhetetlenségből...Isten tudja, hogyan és meddig tudok dolgozni odakint. De nem tehetünk semmit; egyáltalában nem kérdés: így kell-e lennie; mert így kell lennie." /1940.X.14. Müller-Widmann asszonyhoz/

"Én magam nem tudom, hogy meddig tudom elviselni ennek a cigányéletnek a bizonytalanságát!...És szegény Magyarország sorsa...a jövő kilátásai meglehetősen sötétek." /1943.XII.17. Mrs. Creelhez/

"Visszatér az örökös refrén: bárcsak már vége volna ennek a száműzetésnek...Örülnék az örülnivalóknak, ha nem volna az az állandó érzésem, hogy minden túlkésőn jön. Talán túlkésőn számomra, de mennyivel inkább túlkésőn azok számára, akiket közben gyilkolásznak." /1944.VIII.22. Kecskeméti Pálhoz és nejéhez/

"Magyarországról rendkívül lesújtó hírek érkeznek: rettentő pusztulás, borzasztó inség, fenyegető káosz... Amint én látom a dolgokat, egyelőre gondolni sem lehet a hazamenetelre. Nem is volna mód rá: se szállítóeszköz, sem engedély...Tudjisten, hány esztendeig fog tartani, míg az ország valamennyire is össze tudja szedni magát /ha ugyan egyáltalában tudja/. Pedig én is szeretnék hazamenni, de végleg..." /1945.VII.1. Zádor Jenőhöz/

A "KÉKSZAKÁLLÚ HERCEG VÁRA" DIADALÚTJA.

Bartók egyetlen operája, a "Kékszakállú herceg vára", a külföldi közönség előtt kevésbé ismert művei közé tartozott eddig. Pedig ez az alkotása igen nagy jelentőségű: A világirodalom egyik legmélyebb szimbolikájú meséjét dolgozza fel a magyar zenei gondolkodás és nyelv segítségével, s így mintegy jelkép ez a világ elé tárja a magyarság s az emberi kultúra szintézisét. Bartók ezzel a művével ugyanakkor

a magyar operastílust is megteremtette. S amikor a "Kékszakállú herceg vára" most bejárja az egész világot, nemcsak a magyar zenét, de a magyar nyelvet is propagálja, melynek hangsúlya s íze e remekműben még az idegen fordításon is áttör.

Az alábbiakban néhány kritikát közlünk a nagysikerű amerikai, francia, olasz, osztrák, svájci bemutatókról.

"Mióta csak a fiatal, jóképű magyarszületésű karmester; Doráti Antal Dallasba jött négy évvel ezelőtt, - írta a TIME /49.I.17./ - azon dolgozott, hogy új honfitársait megismertesse régi honfitársai egyikével: a nagy magyar zeneszerzővel, Bartók Bélával. Szezonról szezonra szoktatta Bartókhoz a dallasiakat - és a dallasi zenekedvelők befogadták Bartókot, csaknem mint a sajátjukat. Doráti távozni készül /t.i. a minneapolis-i zenekar élére/, de elhatározta, hogy előbb olyasmit tesz, amit emlegetni fognak - és ezt összekapcsolja a Dallasi Szinfónikus Zenekarral. Terve sikerült. Az NBC rádióhálózatán Doráti Bartók operájának, a "Kékszakállú herceg vára"-nak Egyesült Államokbeli ősbemutatóját vezényelte...A magyar basszistának, Ligeti Desirének és Forrai Olga szopránénekesnőnek néhány kiemelkedő jelenete volt. A "Kékszakállú" a maga deklamáló stílusával, egy kicsit Debussy "Pelleas"-ára emlékeztet. És Bartók zenéje - kevésbé disszonáns és ritmussal teli, de dallamosabb, mint sok későbbi műve - valóban olyasmi volt, amire az emberek emlékezni fognak."

Párizsban 1950 tavaszán volt a bemutató. "Bartók operája - írta hosszú kritikájában a LE MONDE/50.IV.21./ - nagyon szép, mélyen megindító; tudatos és csaknem állandóan fenséges egyszerűség uralkodik benne. Különösképpen a deklamálás Musszorgszkijéra s Debussyére emlékeztet. Dallamának vonala telve ritmikus szubtilitásokkal s páratlanul hajlékony. Az előjátéktól kezdve Bartók a misztérium szorongató légkörét teremti meg...Mámoros siker fogadta Bartók alkotását." Idén nyáron az Aix-i ünnepi játékokon adták elő. "Az igazat megvallva - írta ugyancsak a LE MONDE/51.VII.31./ - a francia szöveg az előadók szájából kissé megtöri Bartók zenéjének népi forrásból táplálkozó komor mágiájának varázsát, mely nyers erővel kapcsolódik össze a magyar szöveggel."

Nápolyban idén tacasszal Fricssy Ferenc vezényletével mutatták be a Bartók-operát, ugyancsak nagy sikerrel.

Ez év áprilisában volt a "Kékszakállú" bécsi előadása, az ünnepi játékok keretében. "Az előadás - írja az ARBEITERZEITUNG/51.IV.12./ - egyike volt az ünnepek leghatásosabb eseményeinek. Emberi szenvedélyek zenedrámája, amihez a színház történetében alig van hasonló, telve a legmélyebb szimbolikával. Talán túlzás lenne operának mondani. Mindenesetre mestermű a maga nemében. Bartók zenéje rendkívüli drámai s pszichológiai mélységű, lebilincselő, szellemesen eredeti."

Svájcban most júniusban volt a bemutató, Baselben. "Ez a mű - írja róla a BASLER NACHRICHTEN/51.VI.4./ - ugyanazt jelenti Magyarországnak számára, mint a Pelléas Franciaország számára: a minden konvencionálisról való bátor lemondást, melyhez a hangzás és a harmónia, valamint egy teljesen új, magából a nyelvből vett dallamos deklamálóstílus végső differenciálása segítségével jut el. Aki a "Kékszakállút" nem hallotta, Bartókot csak félig ismeri. A hat vonósnégyes, verseny- és zenekari művek s egy jelentős zongorairodalom bámulatraméltó mestere már itt, fiatal éveiben 'ellenállhatatlanul szuggesztív erejű' személyiségnek mutatkozik, hogy Kodály szavait használjuk és igazat adhatunk Kodálynak abban is, hogy ez az 'opera' a 'legkifejezőbb' műve szerzőnknek. Bartók nemcsak a részletekben, hanem az egész atmoszférában, melybe művét burkolja, nagynak bizonyul...Az előadás művészi szükségszerűség volt s nagy tett. Bartók zenei személyiségének képét döntően kiegészítette és e magyar mesternek, aki idén lett volna 70 éves, az időfeletti jelentőségét minden szempontból megerősítette."

OROSZ VÉLEMÉNY MAGYARORSZÁGRÓL.

Sok orosz író, történész, ill. forradalmár foglalt állást az elmúlt száz évben a magyarság mellett s ismerte el történelmi érdemeit /pl. Lamanszkij/, viszont sokan a magyarságot a pánszlávizmus legnagyobb ellenségének tekintették és gyűlölettel emlékeztek meg róla.

Ez utóbbiak közé tartozott Fedor I. Tjucsev, kiváló szlavofil író és költő /1803-73/, aki 1848-ban mint cenzor működött Szentpétervárott. Az alábbi szöveg, melyet dr. Fetter Klára /Stanford University, Calif./szíves közlése, ill. fordítása nyomán adunk, Tjucsev "La Russie et la Révolution" c. művének 350-51 oldaláról való. A fordítás figyelembe veszi az eredeti orosz szöveget is.

".....Az igazságot figyelembe véve, kell, hogy felismerjünk egy történelmi törvényt, amely mindeddig gondviselészerűen irányította Oroszország sorsát: t. i. nagysága fejlesztésén legmegátalkodottabb ellenségei dolgoztak mindig a legnagyobb sikerrel. E gondviselészerű törvény ép most zavart fel egy ellenséget, mely kétségtelenül nagy szerepet fog játszani a jövő sorsban és nem közepesen fog hozzájárulni a végkifejlés meggyorsításához. Ez az ellenség Magyarország, értem ezen a magyar Magyarországot. Összes ellenségünk közül ez gyűlöli Oroszországot a leglángolóbb gyűlölettel. A magyar nép, melyben a forradalmi tűz igen különös kombinációban párosul egy ázsiai horda brutalitásával, melyről ugyanolyan joggal elmondhatjuk mint a törökökről, hogy ma is csupán csak táborozik Európában, szláv népekkel van körülveve, amelyeket ép oly kevéssé szívvel mint minket. Személyes ellensége a szláv fajnak, melynek sorsát hosszú időközön át keresztezte, százados zavargások és erőfeszítések ellenére a magyar még ma is egy szláv abroncsba zárt fogoly. Az őt körülvevő népek: szerbek, horvátok, szlovákok, erdélyiek /sic!/ és kárpátaljai kisoroszok egy láncnak a szemei, amelyről azt hitte, hogy mindörökké széttördelt szemek maradnak. De most érez maga felett egy kezet, amely ezeket a szemeket szétszedheti, amikor neki tetszik, és úgy fűzheti azokat össze, ahogyan kedve tartja. Ezért ösztönös gyűlölete Oroszország iránt. Azonkívül, a magyarság tényleges vezetői - a külföldi sajtótól felbujtva - komolyan elhitették önmagukkal, hogy a magyar népre nagy küldetés vár az orthodox keleten azzal, hogy elgáncsolja Oroszországnak sorstól kijelölt hivatását. Ausztria mérsékelő tekintélyének mindeddig sikerült többé-kevésbé lefékezni ezt az izgágáskodást és agyrémet, azonban most hogy az utolsó fonál is elszakadt és a szegény öreg szülő /második/ gyermekkorba süllyedve gyámság alá került, előrelátható, hogy a teljesen felszabadult magyarizmus szabadjára engedi majd az efajta különködések és a leghóbortosabb kalandokba fog bocsátkozni.

Itt van Erdély végleges bekebelezésének kérdése! Beszélnek a Dunai Fejedelemségekhez és Szerbiához való ősi jogokról! Meg akarják kettőzni propagandájukat külföldi államokban, hogy felsorakoztassák őket Oroszország ellen s miután a zavar nőttön-nő mindenütt, egy szép napon egész biztosan fegyverrel fogják visszakövetelni a Duna torkolatát a jogaiban megsértett Nyugat nevében, s parancsolólag odavágják Oroszországnak: "Egy lépést se tovább!" Elég, ha szemügyre veszünk néhány szakaszt programjukból, amit most dolgoznak ki Pozsonyban. Ami egy év előtt csupán hirlapi frazeológia volt, az most kísérletezésből egy pillanat alatt igen komoly és kompromittáló dologgá alakulhat át. Ami pedig imminens, az Magyarország és a tőle függő két szláv királyság összetűzése. Horvátország és Szlavónia ugyanis látták, hogy Bécs törvényes tekintélyének meggyengülésével teljesen ki lesznek szolgáltatva a magyarizmus szeszélyének, ezért úgylátszik felhatalmazást kaptak az osztrák kormánytól, hogy külön szervezkedjenek és abba Dalmáciát és a katonai végeket is be-

levonják. Ez a magatartás, amit az így csoportosult országok Magyarországgal szemben alkalmazni megkísérélnek, kétségtelenül elmérgesíti az ősi ellentéteket és egy nyílt polgárháborút fog kirobbantani. Mivel pedig az osztrák kormány tekintélye előreláthatólag sokkal gyengébbnek fog bizonyulni, semhogy a siker legkisebb esélyével is a harcoló felek közé vesse magát, Magyarország szlávjai, akik igen gyöngék, a küzdelemben elbuknak, hacsak előbb-utóbb szükségszerűen segítségükre nem jó két körülmény: az egyik, hogy az ellenség, mely ellen harcolnak, elsősorban Oroszország ellensége, a másik pedig, hogy a három-negyed részben orthodox szerbekről lakott végeken nincs olyan telepés kunyhó /osztrák írók bizonyítják/, aholaz ember fel ne fedezne az osztrák császár arcképe mellett egy másik császárt, akit ezek a hűséges fajok egyedüli törvényes uralkodójuknak tartanak. Egyébként is /miért takargassuk a dolgot?/ igen valószínűtlen, hogy a Nyugaton átvonuló földindulások épen Kelet országai előtt állanának meg, s így elképzelhető-e, hogy ebben a kimerülésig beharcolandó háborúban, a kegyetlenségnek ebben a keresztes háborújában, amit a forradalom, amely már urrá vált Nyugat kétharmad részében, készít Oroszország és a keresztény Kelet, a szláv-orthodox Kelet ellen - az utóbbi sorsa elválthatatlanul összeforrott a mienkkel - távol-tartsuk magunkat a küzdelemtől?... Igazságos Egek! Mi sors vár mindezekre a velünk egyforma keresztény népekre,...ha az egyetlen tekintély, akihez imájukban fohászkodnak, cserben hagyja őket a döntő pillanatban?...

Nem, ez lehetetlen! Ezer esztendő ösztön nem csalhat. Oroszország, a hit országa, nem fogja nélkülözni a hitet a döntés órájában. Nem fog visszariadni végzete nagyságától, nem fog meghátrálni küldetése előtt.

Es mikor volt ez a küldetés világosabb, magátólértetődőbb? Mondhatnánk, Isten maga írta láng-betűkkel a vihartól fekete égre. A Nyugat letűnik, minden felmorzsolódik, elpusztul egy általános tűzvészben: Nagy Károly Európája csakúgy mint az 1815-ös szerződések Európája; a római pápaság és a nyugati királyságok; katolicizmus és protestantizmus; a már régen halóban lévő hit és az abszurdumig lefokozott ész; a lehetetlenné vált rend és szabadság; s a romhalmazon a civilizáció saját kezével vet véget életének.

Es amikor e szörnyű hajóroncsalmaz tetején felemelkedni látjuk mint mentő bárkát ezt a birodalmat, hatalmasabban mint valaha, akad-e közöttünk, kik gyermekei vagyunk, valaki, aki kétkedne küldetésében vagy épen kishitű?" /1848, április 12./

AACHENBEN MEGTALÁLTÁK SZENT ISTVÁN, SZENT LÁSZLÓ ÉS SZENT IMRE CSONTJAIT.

Háromnegyed évig tartó kutatómunka után, melyet Kovách Aladár végzett, az aacheni dómban megtalálták árpádházi szentjeink ereklyéit. A Nagy Károly idején elkezdett dómhoz 1364-1367-ig Nagy Lajos és unokatestvére, IV. Károly császár magyar kápolnát építtetett. Ez a 11. és 12. században a magyarság legszeretettebb kegyhelye volt. Nagy Lajos mindenel bőkezűen ellátta a kápolnát. A felszerelés közt volt a három ereklyetartó is, a 14. századbeli magyar ötvösművészet remeke. A török idők alatt a zarándoklatok megszűntek, de a székesegyház azóta is minden évben megünnepli a Szent István napot. A kápolnát a 18. században barokk stílusban újraépítették. Az oltáron a díszítés ma is a Szent István rend keresztje, a bejáratnál a magyar címet látjuk, a négy szobor Mária Terézia korabeli újbarokk stílusban Szent Istvánt, Szent Lászlót, Szent Imrét és Szent Adalbertet ábrázolja. Az ereklyetartókat a dóm kincseskamrájában őrzik s azokkal a magyar kutatók mindeddig csak mint műtörténeti anyaggal foglalkoztak. Az ereklyéket meg sem vizsgálták. A mostani kutatás tárta fel; hogy a tartók a nagy magyar szentek relikviáit őrzik. /HUNGÁRIA, 51. VIII. 17./

KÖZÉPKELETEUROPAI FIGYELŐ.

Számos oldalról jött sürgetésnek teszünk eleget, midőn új rovatot kezdünk e számunkban. A közös sorsú, elhasználatlan erejű s ebben a korban különösen egymásra utalt középkeleteurópai népek számára ez a terület tágabb hazájukat jelenti s Nyugat is sok tekintetben együvé számítja őket. A legjobb magyarok mindig törekedtek szomszédainkkal való együttműködésre s szellemi nagyjaink közül sokan egyenesen az élére álltak a keleteurópai gondolatnak. Bartók Béla pl. nemcsak a leghűségesebb magyar volt, de a szomszédnépekkel való együttműködés apostola is.

Következő számainkban a magyarság híréen kívül legalább egy-egy oldalt szentelünk a középkeleteurópai nemzetek hírének is. Ez egyúttal lehetővé teszi azt is, hogy összehasonlítva azok hírét a miénkkel, plasztikusabb képet kapjunk saját hírünkéről. S az ő tevékenységük figyeléséből tanulhatunk is.

ADAM MICKIEWICZ

cimmel jelent meg a legnagyobb lengyel költőről tanulmánygyűjtemény /New York, Columbia University Press/ Manfred Kridl szerkesztésében /NYT, 51.IX.9./

"KOMÉDIA A HIDON"

c. egyfelvonásos Martinu-operát mutattak be idén nyáron New York mellett nagy sikerrel. Bohuslav Martinu, neves cseh zeneszerző, így nyilatkozott művéről a NEW YORK TIMES tudósítójának /51.V.27./: "Visszatérő vízumokról szóló komédia, színhelye egy híd két harcban álló európai ország között... Szeretem alkalmazni népzeneik naiv kifejezését. A stílus? Martinu-stílus..."

Martinu "Concerto vonósnégyesre és zenekarra" c. művét, továbbá "Serenade"-ját és "Partita vonósokra" c. darabját nemrég vették LP-lemezre. A NEW YORK TIMES /51., IX.16./ kiemeli a Martinu-művek gall líraiságát, ellenállhatatlan vitalitását s leleményességét és a világos szerkezetet. Csak éppen "jelentős"-nek nem érzi ezt a zenét.

"SZLOVÁK NÉPDALKINCS"

cimen szlovák népdalgyűjtemény jelent meg. /MUSICAL AMERICA, 51.II./

"JUGOSZLÁV BALETT"

szerepelt az edinbourghi ünnepi játékokon. /NYT, 51.IX.9./

KALLEVO KALLIO

finn szobrászművész, a volt finn köztársasági elnök fia, pár éve tartózkodik csak az USA-ban, de máris a legünnepeltebb szobrászok közé tartozik. Többek közt megmintázta Forrestal volt hadügyi államtitkárt, John L. Lewist, a bányászszakszervezet elnökét, Barkleyt, az Egyesült Államok alelnökét, stb.

MARCEL MIHALOVICI

román zeneszerző "Ritournelles" c. művét mutatták be Párizsban nagy sikerrel. "Romániából érkezett a másik világháború után - írja a LE MONDE /51.VII.27./ - hogy zenei tanulmányait d'Indynél fejezze be. Mihalovicinek sikerült hűen megőriznie származása nyomait zenéjében, miközben a nyugati zene vonzásába került. Megvan benne a gondolatok túláradása, meglepő ritmusok felszökő forrása; ihlet és méltóság; tud bűvész és tud komoly lenni s ugyanazzal a boldog felszabadultsággal írja "Karagueuz"-ét, "Szinfóniáját"-t, "Notturmo"-ját, "Fantáziát"-ját, "Alvilági istenek kíséreté"-t, mint "Ritournelles"-jét, mely oly világos, oly elbűvölő..."

LJUBA WELITCH

bolgár szopránénekesnő, a new yorki Metropolitan Opera sztárja, Európa és Amerika legünnepeltebb művészei közé tartozik. Hangja LP-lemezeken is igen gyakran szerepel.

BIBLIOGRAFIA 1945-1950 /III./

- Dragomir: TRANSYLVANIA /Paris, Boivin et Co., 1946/
Ferdinándy Mihály: VIDA E SAUDADE, ROMANCE DO BARAO SIGISMUNDO KEMÉNY
SOBRE CAMOES /Elet és abránd.Kemény Camoes-regénye/
/Lisboa, 1946/
Gautherot G.: DERRIERE LE RIDEAU DE FER, LA VAGUE ROUGE D'AFRIQUE SUR
L'EUROPE /Paris, Hachette, 1946/
L'Amical des P.G.Français: REFUGE EN HONGRIE 1941-1945 /Paris, Callan-
que, 1946/
LES MINORITES ETHNIQUES EN EUROPE CENTRAL ET BALKANIQUE /Institut
National de la Statistique et des Etudes économiques, Etudes
et documents, Serie 11. Presses Univ. de France, 1946/
Mikes George: HOW TO BE AN ALIEN /London, Allan Wingate, 1946/
Ferdinándy Mihály: EUROPE ORIENTAL: MURALLA Y PUENTE /Keleteurópa:
bástya és híd/ /Mendoza, 1947/
Gál S.: HUNGARY AND THE ANGLOSAXON WORLD /Budapest, Officina, 1947/
Gergely Emro: HUNGARIAN DRAMA IN NEW YORK /Philadelphia, University
of Pennsylvania, 1947/
Kiss S.A.: TRANSFORMATION ON LATTICES AND STRUCTURES OF LOGIC /New
York, Kiss S.A.kiadás, 11E 92th St, 1947/
Szigeti Joseph: WITH STRINGS ATTACHED /New York, A.A.Knopf, 1947/
Carr Edward Hallett: THE TWENTY YEARS CRISIS, 1919-1939 /London,
MacMillan, 1948/
Derrick M.: CARDINAL MINDSZENTY /London, Richard Madley, 1948/
DRAFT PROGRAMME AND RULES OF THE HUNGARIAN WORKING PEOPLES PARTY
/Budapest, MDP, 1948/
Ferdinándy Mihály: EL PROBLEMA DE BURGUNDIA /Mendoza, Argentina, 1948/
" " : LITERATURA MUNDIAL /Mendoza, 1948/
" " : SOBRE EL PODER TEMPORAL EN LA CULTURA OCCIDENTAL
ALREDEDOR DEL AÑO 1000 /A világi hatalom 1000 kö-
rül/ /Buenos Aires, Egyetem kiad., 1948/
H evesy E.: THIS IS HUNGARY, A GUIDE FOR TOURISTS AND ARMCHAIR TRA-
VELLERS /Budapest, 1948/
ISTITUTO UNGHERESE DI STORIA DELL'ARTE DI FIRENZE, ANNUARIO 1947
/Firenze, Sasoni, 1948/
Lengyel E.: AMERICANS FROM HUNGARY /USA, Lippincotte Co., 1948/
Nagy Ferenc: THE STRUGGLE BEHIND THE IRON CURTAIN /USA, MacMillan,
1948/
POESIA IX.köt. /Milano, Mondadori, 1948/
TREATY OF PEACE WITH HUNGARY /London, Foreign Office, Treaty Series
No. 54, 1948/
DER SOVIETISCH-UNGARISCHE FREUNDSCHAFTS- UND BÜNDNISVERTRAG VON
10. FEBRUAR 1948 /Hamburg Univers.Vor-
schungsstelle für Völkerrecht, Jahrbuch,
1948?/

/Ismételten kérjük olvasóinkat, listánk folyamatos kiegészítésére. Egyenlőre csak könyvcimeket közlünk, de ennek végeztével a magyar vonatkozású tanulmányok és folyóiratcikkek címeinek közlését is megkezdjük. Együttal köszönetet mondunk azoknak az olvasóinknak, akik bibliográfiánk teljessé tételéhez már az eddigiekben is hozzájárultak./

MAGYAR ZENESZERZŐ HOLLYWOODBAN: RÓZSA MIKLÓS.

"Ragyogó mű, nagy zenei leleményességet, férfias erőt, ritmikai tehetséget és színes hangszerelő képességet árul el. Egyike a legjobb jelenkori műveknek." - írta a MUSICAL COURIER Rózsa Miklós "Téma, variációk és finálé" c. művének 1937-es amerikai bemutatója alkalmából. "Új név a számunkra - állapította meg a CHICAGO AMERICAN - de arra van hivatva, hogy nemzetközivé váljék." Az említett mű 1933-ban született, a következő évben volt Budapesten a bemutatója Charles Münch vezényletével. 1937-ben Chicagóban, 1943-ban Bruno Walterrel, majd Leonard Bernsteinnel New Yorkban adták elő. 1946-ban Ormándy vezényelte Philadelphiában, azóta is számtalan más helyen játszották mindkét kontinensen. Legutóbb LP-lemezre is felvették.

Kicsoda ennek /s annyi más/ nagysikerű műnek a szerzője? "Dr. Rózsa Miklós Budapesten született /1907-ben/, ötéves korában kezdett komponálni - olvashatjuk a NEW YORK TIMES-ben /51.VIII.5./ - Lipcsében kémiát tanult s a konzervatóriumba iratkozott be. Egy napon 1937-ben a telefon csengett londoni hoteljében. Régi párizsi barátja hívta, Jacques Feyder rendező, aki Korda "A páncél nélküli lovag" c. filmjének rendezésére jött /a főszerepekben: Robert Donat és Marlene Dietrich-hel/. "Azt mondta /idézi a NYT Rózsát/, az istenért, gyere a műterembe és segíts rajtam; egy szót sem tudok angolul. - Aztán Jacques és Marlene úgy döntöttek, hogy pont én vagyok, akinek a partitúrát el kell készítenie s rábeszéltek Kordát, hogy szerződtessen. A leghalványabb fogalmam sem volt, hogy mit kell csinálni. Valóban, addig még csak néhány filmet láttam...Hát így kezdtem:" 1940-ben a "Bagdadi tolvajhoz" írt zenét, amit Korda a háború miatt Hollywoodban fejezett be. Azóta él Rózsa Miklós Hollywoodban. Az elmúlt tíz év alatt kb. 60 filmhez írt filmzenét. A legismertebbek: "A dzsungel könyve", "Lady Hamilton", "Spellbound", "Double Indemnity", "The Killers", "The lost week-end", "A double life", "Command Decision". "Madame Bovary", "Song of Remember". 1946-ban a "Spellbound" zenéje nyerte el az Academy Awardot és 1948-ban a "Double Life" zenéje kapta megint ezt a kitüntetést. Több film zenéje megjelent lemezalbumokban is. A most készült "Quo vadis" /ami talán a legdrágább eddig készült film/ zenéjét is ő szerezte. Ez a zene is már lemezre van véve /a londoni Royal Philharmonie-val s a BBC kórusával/.

A filmzeneírás mellett más fontos munkaköre is van Rózsa Miklós-nak: 1945 óta a délkaliforniai egyetem zeneszerzési tanszékét tölti be. Filmzenei tanfolyama egyedüli az egész világon és a hallgatók nemcsak elméleti, hanem gyakorlati kiképzésben is részesülnek. "Ez valóban nagyon érdekes...E fiatal diákok oly érdeklődők, oly lelkesek. Ez semmi más, csak zene - mondta erről a munkájáról a NYT-nek - Itt nincs szó gyártási problémákról. Es nincs szó arról, hogy valami mennyi pénzt hoz majd."

Igazi s legkedvesebb munkaterülete azonban zeneszerzői működése maradt. Már lipcsei tanulmányai idején a legnagyobb német zenekiadó /Breitkopf és Haertel/ lekötötte művei kiadásának jogát. Első művei /főleg kamarazene/ előbb Németországban, majd egész Európában elterjedtek. A világsikert az említett "Téma, variációk és finálé" hozta meg. 1937-ben és 1938-ban a Budapest Székesfőváros Ferenc József zenei díját nyerte el. 1939-ben a Baden Baden-i nemzetközi zeneünnepélyen "Capriccio, Pastorale e Danza" c. műve volt az ünnepély legnagyobb sikere. Amerikában Ormándy, Stokowski, Coates és mások mutatták be ezt a művet. Legutóbbi alkotásai: Zongoraszonáta, Motetta vegyeskarra és a Második vonós-négyes. Jelenleg egy zenekari szviten dolgozik, amit a "Quo Vadis" zenéjéből állít össze és amit Ormándy fog a filadelfiai zenekarral bemutatni.

Rózsa Miklós külföldön is megmaradt magyarnak. Nevét ma is Miklósnak írja s nem Nicholasnak. Zenéje magyar zene. Második vonósnégyesének ez év áprilisi bemutatója alkalmával ezt írta a DAILY NEWS LOS ANGELES /51.IV.20./: "A mű erőteljes, képzeletdús s nagy mesterségbeli tudásra vall és hatásosan oszlatja el azt a tévhitet, hogy a celloloid sóbányákban való szolgálat elkerülhetetlenül meg kell hogy nyomorítsa a szerződéses zeneszerző eredeti alkotói képességét. Az első tétel /andante con moto/ gazdag tematikai anyagot tartalmaz, melyet ragyogó kontrapunktikus formában dolgoz ki...Ez az egyetlen tétel, melyet nem jellemez erős magyar íz, bár még itt is megvannak a nyomai. Bartók nyomán irt zene valószínűleg enyhe magyar akcentust árul el, ha Kansas síkságain vagy a Manhattan kanyonjaiban sajátítják el. Azonban Rózsnak törvényes joga van elmerülni szülőhazájának, Magyarországnak zenei nyelvébe, hogy saját személyes mondanivalóját kifejezze, és a kvartett három utolsó tételében ezt - nagy leleményességgel és ízléssel - meg is tette. Merész ritmusú scherzot lento tétel követ, melyben finom harmóniai hatások lebegnek egy lírai kantiléna felett. Rózsa ezeket nem mint valami idenemtartozó fogást alkalmazta, hanem hogy fokozza a zenei színezést és népi szellemük teljes átérzésével. A zárótétel /allegro feroce/ további é - lének magyar ritmust hoz..."

BIBLIOGRÁFIA 1951. /IV./

/Az első oszlopban könyvek, a másodikban folyóiratcikkek./

- Armstrong Hamilton Fish: TITO AND GOLIATH /USA, MacMillan/
A VOLGATÓL A DUNAIG /Szovjet költők a magyarokról/ /Budapest, Uj Magyar Könyvkiadó/
BOOK OF THE YEAR /az Encyclopaedia Britannica évenként megjelenő kiegészítése, The Encyclopaedia Britannica Co, London/
Gerke Friedrich: DIE FRESKEN DES FRANZ ANTON MAULBERTSCH IN DER PFARRKIRCHE ZU SÜMEG /Mainz, Akad. der Wissensch. und Liter./
Goncsar: ZASZLÓVÍVÓK /Budapest, Uj Magyar Könyvkiadó/
Heiniger E.A.: PUSZTA, PFERDE /Zürich, Fretz und Wasmuth, 4-ik kiadás/
Horvath Walter: HOW TO USE YOUR SELLING POWER /New York, Prentice Hall/
Jacchia: DANUBIO CONTROCORRENTE /Roma, Macchia/
Theimer W.: ENCYCLOPAEDIA OF WORLD POLITICS /London, Faber/
Schweng L.D.: ECONOMIC PLANNING IN HUNGARY SINCE 1938 /Mid-European Studies Center, NCFE, New York/
TRIAL OF JOZSEF GROSZ AND HIS ACCOMPLICES /Budapest, State Publ. House/
TRUE FACTS AND FIGURES ABOUT FREEDOM LOVING HUNGARY A MARTYR NATION /Chicago, Ill./
- Bereczky A.: THE CHURCH IN HUNGARY /USA, New World Review, V./
Bourdet Denise: IMAGE DE PARIS /Revue de Paris, II./
Demaree Bess: THEY WANT US TO GO TO WAR RIGHT NOW /USA, Saturday Evening Post, VIII.18./
- Honti Francis: THE PROBLEM OF INDEPENDENCE OF THE COUNTRIES OF CENTRAL AND EASTERN EUROPE /London, The Eastern Quarterly, IV./
Hoover Herbert: Memoirs /USA, Collier's, IX.15., IX.22./
Kertesz Stephen: EASTERN EUROPE /Book Reviews/ /Notre Dame, Ind., The Review of Politics, VII./
- Listowell J.: TRUTH ABOUT THE DEPORTEES /London, East Europe, VII.26./
Listowell J.: DEPORTATIONS HAVE ONLY BEGUN /London, East Europe, VIII.16/
Nagy Ferenc: DEMOCRATIC TASKS IN EXILE /USA, Bull. of I.P.U., VII./
THE HUNGARIAN DEPORTATIONS /London, Economist, VIII.4./
THE SATELLITES: PURGES AND DEPORTATIONS /USA, Time Magazin, VIII.13./

NYUGATI FIGYELŐ I.

"EMIGRÁNS MAGYAR TISZTEK

GÁBOR ÉVA

portréja, jelenleg New York Cityben vannak" - ez az aláírása annak a képnek, melyet a száz évvel ezelőtt meginduló első amerikai képesújságról szóló képes visszaemlékezésében a LIFE /51.VIII.6./ első helyen közöl. Maga a LIFE ezt írja alá: "A GLEASON'S címlapja mindig nagyméretű illusztrációkat hozott, akár csak ez a rajz emigráns magyar tisztek csoportjáról. Az elmúlt század folyamán csak az okok változtak, amelyek miatt a magyarok emigrálnak."

Vasváry Ödön az AMERIKAI MAGYAR NEPSZAVÁBAN /51.IX.5./ közli a tisztek nevét is: Gyurman Adolf, a magyar hivatalos lap szerkesztője volt, Perczel Miklós ezredes, Berzenczey László kormánybiztos, Szpaczek Lajos, Kossuth lengyel orvosa, Grechenek György főhadnagy, Szerény Antal, László Károly hadnagy, Miklósy Ármin, Fráter Alajos, Waigli Vilmos százados, Kalapsza János százados.

"BUDAPEST"

"a fény és nyomor városa" címmel s alcímmel közöl 9 oldalas cikket a flamandnyelvű KATHOLIEKE DIGEST /51.VIII./, valamint testvér-lapja, a KATHOLISCHER DIGEST /51.V./ egy német papíró tollából. A város leírása s történelme után így fejezi be emlékeit: "Honvágyat érzek Budapest után, nem is annyira az ellenállhatatlan vonzóerővel rendelkező mélytónusú magyar népdalok, a pompás épületek vagy a fénylő Duna után. Emlékeim és gondolataim inkább lakóihoz szállnak vissza, a bátor, vendégszerető és istenfélő magyarokhoz, akik annyit szenvedtek már eddig is a történelem folyamán és akik most is vallási és nemzeti fennmaradásuk legkeményebb harcát vívják. Isten áldd meg a magyart! - mondja a himnusz első sora - és néha, ha Budapestre gondolok, magam is kérem a jó Istent, hogy áldja meg őket."

a legünnepelebb televíziósztrók közé tartozik Amerikában. Aug. 19-én és 26-án az egyik washingtoni adón "This is your confession" c. kétrészes darabban játszott. A darab a vasfüggöny mögötti titkosrendőrség működéséről szólt. Ez alkalommal a WASHINGTON POST /51.VIII.19./ közli Gábor Éva képét.

A LIFE címlapján is megjelent már /50.II.6./ Gábor Éva képe, első broadway-i fellépése alkalmából /a "The Happy Time"-ben/. "A darab legdekoratívabb szereplője a szőke magyar Gábor Éva" - írja a LIFE a szövegrészben, ahol további képeket közöl róla.

GANDHI

életéről írt filmet Herczeg Géza, a "magyarszületésű amerikai szindarab- és filmíró", aki a Zola-film forgatókönyvét is írta. Bombayben tett nyilatkozatában kijelentette, hogy "nekünk Nyugaton nagyobb szükségünk van egy Gandhi-filmre, mint önöknek"; "a Mahatma iránti szeretete és életének alapos ismerete meglepte a hindukat". Nehru miniszterelnök jóváhagyta a tervet. Gandhit valószínűleg Paul Muni, Nehru Charles Boyer fogja alakítani. /CHR. S. M. 51.VII.31., VIII, 14/

"FOGOLY PÜSPÖKÖK"

címen számol be a TIME /51.VIII.6./ a püspöki kar esküjéről és a vasfüggönyön inneni magyar katolikus tevékenységről. Két képet is közöl a lap: Magyarország "hierarchiája" leteszi az esküt /Alcím: Kézek a szívre: lojalitás a vörös köztársaság iránt/, a másik: Monsignor Zagon /Növekvő emigráns egyház/;

"MAGYAR KARMESTER ÉLETTEL TELI S SZINES"

címmel közli a THE SUN /51.IX.11./, nagy ausztráliai lap a Paul Tibor vendéggjátékáról az ismertetést.

NYUGATI FIGYELŐ II.

TAKÁCS JENŐ

EUROPA ÁRULÓI

"Concertoját zongorára, vonós- és ütőhangszerekre" júniusban mutatták be Bécsben, a sajtótól meleg kritikákat kapott. "Takács érdekes ember - írta az ARBEITZERZEITUNG/51.VI.2./ - tapasztalt a hangok művészetében, sokat utazott, egykori barátja és bizalmasa Bartók Bélának. Concertója e barátság nyomait mutatja; különösen ritmikai fortélyai és különleges koloritja köt le..."

Takács Jenő Bartók halálának öt-éves évfordulóján nagy tanulmányban emlékezett meg róla a lausanne-i FEUILLES MUSICALES /50.X./ ünnepi Bartók-számában.

Takács Jenő zongoraművész, zeneszerző és zenetudós. Volt igazgatója a pécsi, tanára a kairói konzervatóriumnak, Valamint a manilai egyetemnek. Jelenleg Ausztriában működik.

"BEMUTATJUK A SZERZŐT"

c. sorozatot kezdett a Columbia LP-lemezekken. A három első lemez: Bartók, Stravinszkij és Poulenc. "Bartók - írja a NYT/51.IX.2./ - képzett s mélyérzésű pianista volt, valamint nagy zeneszerző és alapos teoretikus; játéka Mikrokosmos-ának szemelvényeiből az ő lemezét teszi a legjelentősebbé a három közül."

"Két kép zenekarra" c. művét is lemezre vették Serly Tibor vezényletével. A mű "impresszionista a maga pazar hangszerelésében s nagy mesterségbeli tudásra vall."/u.o./

"EZ A MAGYAR CSALÁD

jelképei a vasfüggöny mögötti milliók forró reményét a szabadság után" - ezzel a szöveggel magyarázza a 13-án megjelent NEWSWEEK/51.IX.17./a színes címlapján ábrázolt három magyart, amint Berlinben a Világ Szabadság Harangjának tövében hallgatják annak szavát.

"A MAGYAR KULTURA OLASZORSZÁGBAN

a háború után" címmel Pálinkás László firenzei magyar lektor tanulmányát közli az UJ MAGYAR UT /51.VII./

vagyunk S.H.Roberts sydney-i egyetemi tanár szerint, aki "History of Modern Europe" c. könyvében a törökkel szemben védekező szerbek hátbatámadásával vádol meg bennünket. Az ausztráliai MAGYAR UJSÁG aug.6-i számában Partényi Zoltán válaszul megírta /angolul/ az 1456-os belgrádi csata történetét.

A CSODALATOS MANDARINT,

Bartók pantomimját e hó elején mutatták be New Yorkban nagy feltűnés mellett. A sajtókritikákra legközelebb visszatérünk.

RÁKÓCZI-ÜNNEPSÉGEKET

rendeztek aug.11-én a németországi Bad Kissingenben, melynek világhírű gyógyforrása a "Rákóczi" és "Pandur" nevet viselik. A szabadtéri színpadon, majd másnap a történelmi felvonuláson "megjelent" Rákóczi fejedelem pandurjai kíséretében. /HUNGÁRIA, 51.VIII.24./

FILMHIREK.

Radványi Géza filmjét, a "Névtelen asszonyok"-at nyár folyamán mutatták be Amerikában. A film egyik írója Herczeg Géza. Az operatőr: Pogány Gábor. A film mérsékelt sikert aratott. /WP, 51.VIII.15./

Benedek László a nagysikerű "A kereskedő halála" c. amerikai szindarabból készülő film rendezője. "A magyarszületésű Mr. Benedek eleinte nem tudta eldönteni, elmeorvos legye-e vagy filmes; - írja róla a CHR.S.M./51.IX.4./ - az anyagi nehézségei vették rá, hogy filmezni kezdjen. Pasternak hozta át s most szemelláthatólag örül, hogy 'a szabadság honában dolgozhat!'"

Korda Zoltán afrikai expedíciójáról tudósít a CHRISTIAN SCIENCE MONITOR /51.VIII.28./. Zuluföldön veszik fel a "Cry, the Beloved Country" című filmet, melynek ő a producere. A lap megjegyzi, hogy Korda magyar akcentussal beszél.

KÉRDÉSEK ÉS FELELETEK.

MENNYI VOLT MAGYARORSZÁG EMBERVESZTÉSEGE A HÁBORÚ ALATT S UTÁN?
A Magyar Statisztika Szemle /1946.XXIV.köt./becslése szerint az ország halottakban 400.000 főt vesztett. Ebből a háborúban meghaltak száma 130 ezer, a polgári halottaké 50 ezer, a zsidóké 220 ezer. - Nyugatra menekült /s nem tért vissza/ kb. 100.000 magyar, a kimenekült, ill. kitelepített svábság száma 240.000-re tehető. Ehhez jön a többszázezer hadifogoly, akiknek nagy része talán sohasem tér már vissza.

A szomszédországok területén élő magyarság vesztesége még nagyobb. Tito bevonuló partizánjai magyarok tízezreit gyilkolták le /részben Ujvidék, stb. megtorlásaként, ahol azonban csak 3-4.000 ember esett áldozatul, köztük többszáz magyar/, az erre vonatkozó becslések 12.000 és 60.000 közt mozognak. Csehszlovákiából vagy 33.000 magyart űztek ki /ezen kívül volt a népcseré!/, Erdélyből is sokezer magyar menekült Magyarországra. Vagy 100.000 szlovákiai magyart széttelepítettek /főleg a Szudétaföldre/, ezek nagyrésze azonban visszaszökött. A "reszlovakizálás"-sal szintén százezreket próbáltak leszakítani a magyarság testéről. Szlovák források szerint ma már csak 200.000 magyar él ott, ami azonban valószínűleg erős túlzás, hisz a reszlovakizáltak nagyrésze is megmaradt magyarok. Erdélyből tízezreket deportáltak, főleg a Duna-csatorna építésére. Hozzájárul a nagyobb veszteségi arányhoz ezeken a területeken az is, hogy innen nagyobb számmal deportáltak és pusztították el a zsidóságot.

Mindehhez hozzászámítandó a sokezer magyar, akiket a legkülönbözőbb címeken a Szovjetunióba deportálnak, minden magyar vidékről.

A "zsidófajúak" veszteségét Lévai ismert "Fekete Könyv"-ében a trianoni Magyarország területén 288.000-re teszi. Míg hivatalos adatok szerint 1944-ben 34.000 "nem-zsidóvallású zsidófajú" volt, Lévai ezek számát 80.000-re becsüli. Zsidóvallású kb. 400.000 volt. A két csoportból Lévai szerint 220.000 maradt meg, többségében Budapesten /ami - mint Lévai könyveből is kitűnik - nagyrészt az ellenállási mozgalomnak volt köszönhető/. A kb. 30.000-s eltérést az 1946-os és az 1944-es/minusz veszteség/ adat közt Lévai nem magyarázza meg. Valószínűleg nagyobb részben bevándorlásból s csak elenyésző százalékban term. szaporodásból adódhatott.

A veszteségrovatba kell írni a nyugati magyarság nagyrészét is, akiknek gyermekei túlnyomó többségben beolvadnak a környező népekbe.

Összehasonlításként közöljük a magyarság első világháborús veszteségét halottakban: 230-250.000 /a trianoni területen/. /M.Stat.Zsebk./

MIT TUDTAK OTTHON KEMÉNY FERENC RŐL? Múlt számunkban közölt cikkünk nyomán többen érdeklődtek, vajjon a nemzetek közötti együttműködés e magyar úttörőjéről mit tudott a magyar közvélemény. A Révai-lexikon 1914-ben ezt írja róla:

"Kemény Ferenc, pedagógus és tanügyi író, szül. Nagybecskerekén 1860 júl. 17-én. Főiskolai tanulmányait Budapesten és Párizsban végezte. 1891-94 az egri állami reáliskola igazgatója, 1894-től a budapesti VI. ker. állami főreáliskolánál működik. Nagy arányú és becses irodalmi munkásságot fejtett ki: temérdek cikke jelent meg különböző magyar és külföldi folyóiratokban, amellet jeles német és francia tankönyveket is írt s egy ideig szaklapot is szerkesztett /Ungar. Paedagog. Revue/. Lelkes híve volt a békemozgalomnak, valamint az észszerű testi nevelésnek és a nemzetközi oktatási ügynek. A hazai tanügyi állapotoknak külföldön való ismertetésével igen nagy érdemeket szerzett. Főbb művei: Die Mittelschulen Ungarns/Pozsony, 1896/, Die Bedeutung der olympischen Spiele für die körperliche Erziehung der Jugend /Bécs, 1896/, Projet et plan d'une Académie Universelle Internationale /Budapest, 1909/, Gegenwart und Zukunft der körperlichen Erziehung /Berlin, 1904/, Institut international pédagogique /Bern, 1905/, L'Enseignement international /Ostende, 1907/, A békemozgalom

pedagógiai jelentősége és a békenap /Budapest, 1907/, A nemi probléma. Sexuális pedagógia /Budapest, 1908/, Litteratur über Sexualpaedagogik /Leipzig, 1908/, A gyermekvédelem főirányairól /Budapest, 1909/, Alkoholisztus és felvilágosítás /Budapest, 1910/, A világbéke /Budapest, 1911/, Das internationale Unterrichtswesen /Leipzig, 1914/, A békemozgalom jele- ne és jövője /Budapest, 1914/, L'Enseignement international /Ostende, 1914/.

A lexikon 1927-es kiegészítő-kötete szerint "egyetemi magántanár lett; újabb művei: A világháborúnak egyetememes nevelés- és iskolaügyi ta- nulságai /1917/, Kinek a bűne a magyarországi bolsevizmus /1919/." Az 1935-ös kiegészítés: "Kemény Ferenc, c.tankerületi főigazgató, 1920 óta nyugalomban. Újabb munkái: Graefin M.Th.Bronssvik /1932/, Spranger Ede /1935/. Több külföldi szaklapnak éveken keresztül magyarországi tudósí- tója, a Magyar Pedagógia, Néptanítók lapja állandó munkatársa.

Az 1947-es kétkötetes Révai-lexikon is megemlékezik róla: "Kemény Ferenc, szül. 1860, pedagógus, a Magyar Pedagógiai Lexikon szerkesztője."

KI TUD TOVÁBBI RÉSZLETEKET WILHELM VON MOLL BERECZY-RŐL? A rendel- kezésre álló adatok szerint Németországban /Szászországban/ született 1748-ban. Tanulmányait a lipcsei és jénai egyetemeken végezte. Tanulmány- utakat tett Lengyelországban, Magyarországon, Horvátországban, Olaszország- ban és Svájcban, ahol megházasodott. Londonba ment 1790-ben és egy föld- osztó társulat ügynöke lett. 1792-ben egy csoport német telepessel New Yorkba érkezett, de 1794-ben már Kanadában találjuk. Ott festeni kezdett és Quebecben és Montrealban dolgozott. Festményei főleg arcképek és val- lásos tárgyúak. Épületek tervezésével is foglalkozott. Egyik New Yorkba tett útján halt meg 1813-ban. E sorok írója Berczy-nek a Woolsey család- ról festett képét ismeri. A család szerint Berczy ezt a képet 1809-ben festette, mint amateur festőművész, Vilmos nevű fia közreműködésével. Szíves közléseket kérem a következő címre: Mr. Joseph St. Clair, 8A Fre- mont Circle, Ord Village, Monterey, Calif., USA.

SOLTI GYÖRGY A SALZBURGI ÜNNEPI JÁTÉKOKON.

A müncheni opera fiatal magyar karnagya, Solti György vezényelte Mozart "Idomeneo"-ját Salzburgban. "A zene Soltiban, aki immár ezen az exponált helyen is megmutatta, hogy pár évi müncheni tevékenysége alatt egészen szokatlan emelkedésre tett szert művészi pályáján, olyan szó- szólót talált, akinél meggyőzőbbet nem is lehetne elképzelni. A mozar- ti művészet mélyen emberi jellegét, mely az "Idomeneo"-ban a legnagyobb alkotói feszültség egy pillanatában elemi erővel tör ki, a szellemi erő és a művészi mértéktartás csodálatos

kiegyensúlyozottságával juttatja érvényre. A tempók és a dinamika a- lakításában, a mozarti nyelv pontos kifejezésében, akár csak az ének - hangok és zenekar közti helyes a- rány megteremtésében olyan Mozart- ismerőnek és -értelmezőnek bizo- nyul, aki a legnagyobb kifejezőe- rőt a zenei kép mintaszerű áttet- szőségével tudja egyesíteni!" /NEUE ZÜRCHER ZEITUNG, 51.VIII.22./

"Mr. Solti, egy rendkívül te- hetséges fiatal karmester Magyaror- szágról" - aposztr. fájja Soltit a NYT/51.VII.29./ az "Idomeneo" kapcsán.

LAMANSZKIJ: A X.-XI. SZÁZADBAN SZILÁRDUL MEG AZ UGOROK VAGY MAGYAROK URALMA A TISZA-DUNAI SIKSÁGON ÉS SZVATOPLUK BIRODALMÁNAK ROMJAIN KIALAKUL AZ ÁRPADOK UGOR-SZLÁV BIRODALMA, MELY JOL- LEHET HOSSZU IDŐRE IDEGEN ÉKET VERT A SZLÁV TESTBE, DE MÁS- RÉSRŐL ERŐS BÁSTYÁT ALKOTOTT A SZLÁVOK SZÁMÁRA NÉMETOR - SZÁGGAL SZEMBEN /"GÖRÖG-SZLÁV VILAG..." ERED. KIAD. 17 OLD./

HAZAI FIGYELŐ.

HARMADIK LETT MAGYARORSZÁG a berlini Főiskolai Világbajnokságokon 43 győzelemmel. Első volt a Szovjetunió 70, harmadik Kelet-Németország 9 győzelemmel. /K.U., 51.VIII.17./

A BERLINI VIT kulturversenyén a magyar kultúrsoportok 1 első, 6 második és 3 harmadik díjat nyertek. /K.U., 51.VIII.24./

KADOSA PÁL VIGOPERÁJÁT, a "Husztikalánd"-ot - megelőzve az operai bemutatót - a rádióban mutatták be. "Szabolcsi szöveggönyve kiválóan segíti a szerzőt, aki ízes magyar levegőt árasztó dallamokkal festi a kort s rokonszenves hőseit - írja a MAGYAR NEMZET /51.VIII.24./ - a fül számára legérthetőbb és legkellemesebb zenei elem, a melódia, pillanatra sem szünetel...s épen ez teszi, hogy a legszélesebbkörű tömegek is szakadatlanul odafigyelnek." "Kadosa helyesen ismeri fel kultúrradalmunk zenei követelményeit."

"UJRENDSZERŰ" SZIGORLATOT vezettek be a budapesti Műszaki Egyetemen: A vizsgáztató bizottságban helyet foglalnak üzemi szakemberek is s a bizottság elnöke - Nalcsan szovjet professzor! /K.U., 51.VIII.1./

CSAKIS OROSZNYELVŰ filmeket fognak játszani ezentúl a Studio-moziban feliratok nélkül "az oroszul tanuló dolgozók tömegeinek kívánságára." /K.U., 51.VIII.9./

66 FAJTA MÉRNÖKI KÉPESITÉST nyerhetnek el már 1953-ban a magyar egyetemeken. Az elmúlt korszakban csupán 7, jelenleg 37 féle mérnöki diploma szerezhető. /MN, 51.VIII.17./

300.000 KÖNYV kelt el az őszi pesti könyvnapokon. /MN, 51.IX.5./

FIGYELEM! KÉRJÜK ELŐFIZETŐINKET LEJÁRT ELŐFIZETÉSÜK MEGUJÍTÁSÁRA ÉS UJ ELŐFIZETŐK SZERZÉSÉRE, OLVASÓINKAT PEDIG AZ ELŐFIZETÉSRE. /JANUÁRTOL KEZDVE AZ ÁLTALANOS ÁREMELKEDES ÉS LAPUNK TERJEDELME NEK NÖVEKEDÉSE MIATT AZ ELŐFIZETESI DIJAKAT KENYTELENEK VAGYUNK EMELNI. EZ ÉV VÉGÉIG BEÉRKEZŐ ELŐFIZETÉSRE A RÉGI ARON KÜLDJÜK A LAPOT./

A JUGOSZLÁVIAI MAGYARSÁG ilyen s hasonló magyar könyvekhez jut hozzá: MAGYAR NÉPMESEK, Arany: TOLDI, Debreczeni József: TÚNDÖKLŐ TÁJON /versek/, Lőrinc Péter: A NAGY PÓRI PÓR, Herceg János: BORS ÉS FAHEJ, Majtényi Mihály: FORRO FÖLD, Puskin: ANYEGIN EUGÉN, Mósa Pijáde: VALOGATOTT BESZÉDEK ÉS CIKKEK, Mósa Pijáde: AZ ALLANELMÉLET NÉHANY KÉRDESE, Vladimir Dedijer: JUGOSZLAV-ALBAN KAPCSOLATOK, - DIMITRIJE TUCOVICS, Makszo Bátye: A SZOVJET KRITIKA ÉS ÖNKRITIKA EGYES KÉRDESEIROL /Mind a Testvériség-Egység Könyvkiadóvállalat, Noviszád kiadásában, 1949-1950/

SZLOVÁKIÁBAN UJ MAGYAR FOLYÓIRAT indult "Fáklya" címmel. Feladata "Csehszlovákia magyar nemzetiségű dolgozóit a Szovjetunió, valamint a népi demokráciák népeinek életével megismertetni." /KU, 51.VIII.29./

REKTORI KINEVEZÉSEK. A Műszaki Egyetemre Vörös Imrét, a miskolci Nehézipari Műszaki Egyetemre Sályi Istvánt, az Eötvös Lőránt Tudományegyetemre Trencsényi-Waldapfel Imrét, a Szegedi Tudományegyetemre Fodor G. ábort, a Debreceni Tudományegyetemre Bogárnár Rezsőt nevezték ki rektornak, az Orosz Intézet igazgatója Krajevskij szovjetprofesszor maradt, az Idegen Nyelvek Főiskolájának élére Tamás Lajos került. /MN, 51.IX.9./

EGY AMERIKAELENES VERS utolsó szakaszát közöljük /KU, 51.VIII.29./:

"Hej te, ott messze, bűzös pestisfé-
Atombombás szemétnép, hűntelep! [szek,
Hétfejű sárkány, csak üvölts -
Inog alattad már a föld
S tövig hasítjuk mind a hét fejed!"

H I R Ű N K A V I L Á G B A N
/Magyar Kulturális Figyelő/

Szerkeszti:
Csicsery-Rónay István

A "Hirünk a világban" előfizetési díja az USA-ban évi 3 dollár, bármely más országban havi 1 nemzetközi postai coupon. Munkatársainknak díjtalanul, szerkesztőségeknek cserepéldány ellenében küldjük.

A "Hirünk a világban" könyvmegosztás: bármelyik közlemény a forrás megjelölésével átvehető.